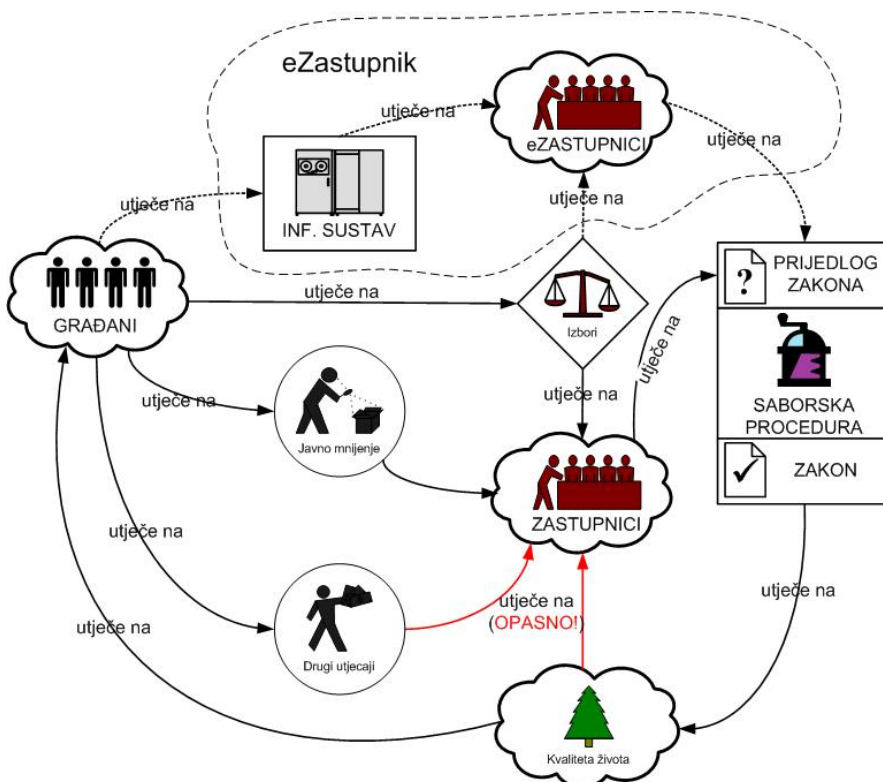


Proces donošenja političkih odluka i kako ga kontrolirati

Proces donošenja političkih odluka (zakona) danas je sveden na relativno mali broj ljudi, saborskih zastupnika, i jedini način kako građani mogu na njega utjecati su izbori i donekle javno mnijenje. Pretpostavimo da postoji sustav pomoću kojega svatko može u realnom vremenu kontrolirati spomenuti proces ako se za to ukaže potreba? Ovakav sustav je uz pomoć informatičke tehnologije danas moguće realizirati i to u okviru postojeće zakonske regulative.

Za vrijeme proteklih izbora, razmišljajući kome dati svoj glas, bio sam sve bliže zaključku kako bi bilo najbolje da ga mogu dati sam sebi i onda glasovati o svakom pojedinom zakonu sukladno vlastitom udjelu u glasačkom tijelu, i na taj način se izravnije uključiti i imati veću kontrolu nad procesom donošenja političkih odluka. No, ta opcija nije bila ponuđena na listiću.

Proces donošenja političkih odluka (zakona) danas je sveden na relativno mali broj ljudi, saborskih zastupnika, i jedini način kako građani mogu na njega utjecati su izbori i donekle javno mnijenje (sl. 1).



Pokušati ću predstaviti sustav eZastupnika koji svakom građaninu omogućava izravno uključivanje u proces donošenja političkih odluka zaključiti li da on ide u krivom smjeru.

Pretpostavimo da postoji sustav pomoću kojega se može u realnom vremenu kontrolirati spomenuti proces ako se za to ukaže potreba? Preciznije, sustav koji omogućava predlagati zakone, glasovati o njima i/ili u bilo kojem trenutku ovlastiti ili razvlastiti nekoga čije mišljenje podržavam ili (više) ne podržavam da to čini umjesto mene. Nazovimo taj sustav "sustav eZastupnika".

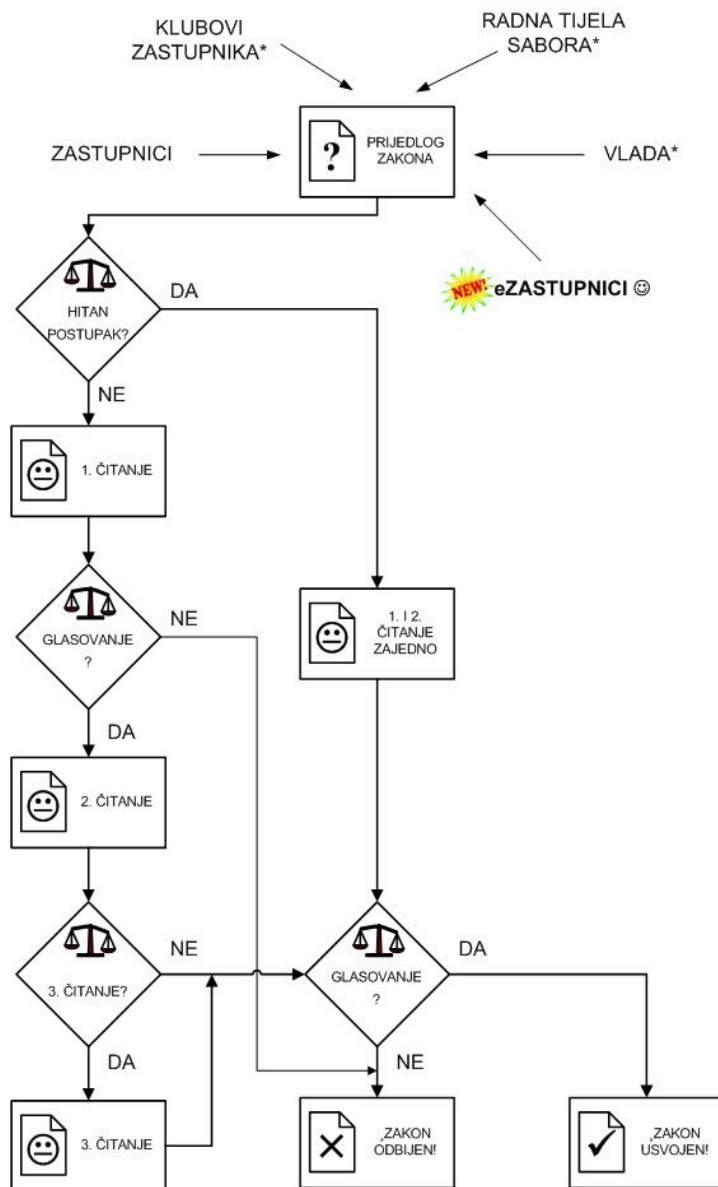
Ovakav sustav je uz pomoć informatičke tehnologije danas moguće realizirati. Iako još nisu ušli

u širu primjenu, sustavi za eGlasovanje (eVoting) nisu nikakva novost. Razlika je u predmetu glasovanja koji je kod eZastupnika politička odluka, dok su kod drugih sustava to ljudi, kandidati za ulazak u sabor. Zahtjevi na koje eZastupnik mora odgovoriti su (1) da svakome pojedincu omogući veću kontrolu nad procesom donošenja političkih odluka, ponajprije omogućavanjem sudjelovanja u samom postupku glasovanja, a zatim i (2) pružanjem mogućnosti predlaganja zakona. I to do nivoa pojedinca. Također, sustav mora imati (3) svojstvo da svatko može sam odrediti mjeru do koje se želi uključiti u proces, odnosno angažirati. Konačno, on (4) mora funkcionirati u okviru postojeće zakonske regulative.

Osnovni mehanizam čini objavljivanje prijedloga zakona koji su ušli u saborsku proceduru (sl. 2) i općenito odluka o kojima sabor odlučuje, te izradu sučelja za eGlasovanje koje bi svakom pojedincu omogućilo glasovanje o svakom objavljenom prijedlogu, s tim da rezultat eGlasovanja utječe na glasovanje u saboru. U okviru postojeće zakonske regulative, ovo je moguće ostvariti kandidiranjem eZastupnika, točnije formiranjem izbornih listi, čiji bi se kandidati (budući eZastupnici) ugovorom obavezali da će u saboru glasovati u skladu s rezultatima eGlasovanja. Time je ispunjen zahtjev na poštovanje postojeće zakonske regulative, i najvažnije, zahtjev na sudjelovanje svakog pojedinca u postupku glasovanja. Zaokruživanjem eZastupnika na glasačkom listiću zapravo glasujem sam za sebe!

No, što je sa zahtjevom na predlaganje zakona? U biti, i sada u biti svatko može sastaviti zakonski prijedlog i poslati ga jednom ili na više zastupnika, koji onda mogu odlučiti da li će ga uputiti u saborsku proceduru ili baciti u koš. Odluče li se da ga upute u proceduru, zastupnici opet sami glasuju o tome da li će prijedlog biti prihvaćen ili odbijen, i to ovisi o njihovoj osobnoj odluci, odnosno isključivo ljudskom faktoru. Sustav eZastupnika ovo svodi na najmanju mjeru. Kod eZastupnika bi svatko mogao predložiti zakon (kao što uostalom može i sada), s tim da bi uloga eZastupnika bila svedena na ulogu moderatora čiji bi zadatak bio provjeriti da je prijedlog u skladu sa formom koja je propisana poslovnikom sabora i općenito da se ne radi o nekoj zezanciji, te ga uputiti u saborsku proceduru u slučaju da zadovoljava te minimalne uvjete. Nažalost i tu ostaje ljudski faktor, ali je on mnogo manji. Uostalom, eZastupnika bi u bilo kojem trenutku moguće smijeniti, pokaže li se da radi nekorektno. Ovdje treba staviti stanovitu rezervu, za slučaj ako prijedloga zakona bude više nego što ih sabor stigne obraditi, u sustav će trebati ugraditi i princip prioriteta, najjednostavniji je first-in-first-out, a prednost mogu imati i prijedlozi koji su predloženi od strane kompetentnijih pojedinaca, o čemu govori slijedeći odlomak.

Treći zahtjev na sustav je odlučivanje o mjeri angažmana pojedinaca u proces donošenja zakona. Ako zastupnici rade dobro taj angažman nije ni potreban. Ne možemo očekivati da ćemo sada svi sjediti pred televizorom uz PC, pratiti svaku sjednicu sabora i klikati na "da" ili "ne" za svaki zakon. Ali možemo ovlastiti nekog drugog eGlasača da glasuje umjesto nas! Na taj način bi se u procesu donošenja odluka izdvojili kvalitetni i kompetentni pojedinci čiji rejting odgovara broju dobivenih "ovlaštenja". Ovime ujedno dobivamo i egzaktnu mjeru kompetencije nekog pojedinca. U praksi očekujem da će se ovime koristiti većina eGlasača, a samom procesom donošenja odluka će se baviti pojedinci koji za to pokažu interes. Ovakav sustav reagira gotovo trenutno na svaku zloporabu!



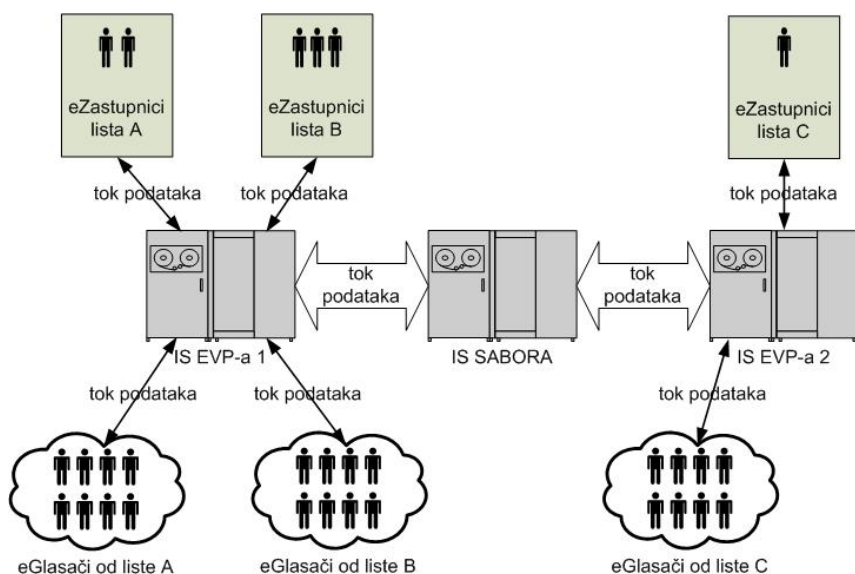
* ne sudjeluju u glasovanjima

Slika 2: saborska procedura za donošenje zakona – dijagram toka

Je li sve to dovoljno sigurno? Pa, postoji sigurni prijenos podataka, postoji digitalni potpis, postoje

sigurnosne kopije. Na kraju krajeva, danas svaka banka ima internet bankarstvo, odnosno web sučelje koje nam omogućava obavljanje financijskih transakcija. Na prošlim izborima jedan je glasač prodavao svoj glas preko e-Bay-a, ne znam da li ga je uopće uspio prodati, a ako i je svota sigurno nije bila veća od onih o kojima se radi kada svakodnevno plaćamo režije preko internet bankarstva. To znači da bi eventualna provala u sustav za e-glasovanje prouzročila manje štete nego provala u informatički sustav neke banke. Dakle, dovoljno je sigurno, obzirom da banke već koriste slične sustave..

Nego, tko će to sve napraviti? I do kada? Informatičku infrastrukturu mogle bi izraditi zainteresirane tvrtke koje se žele baviti pružanjem usluge eGlasovanja (eVoting providera, EVP), na isti način kao što imamo banke koje se bave pružanjem usluge financijskih transakcija, ili bolje, brokerske kuće koje se bave pružanjem usluge obavljanja transakcija na burzi. U tu svrhu je pokrenut i projekt “eZastupnik” (detalji na web adresi <http://ezastupnik.blog.hr>), s ciljem stvaranja jednog eVoting providera i jedne izborne liste za izaći na izbore koji slijede. Korisnici usluga EVP-ova bili bi eGlasači i eZastupnici. eGlasači će koristiti usluge eGlasovanja, predlaganja zakona i ovlašćivanja ovlaštenika, a eZastupnici rezultate eGlasovanja, u skladu s kojima su dužni glasovati u saboru. Ovo pišem zato da naglasim da EVP-i nemaju niti smiju imati nikakav utjecaj na proces donošenja političkih odluka, oni su samo servis. U konačnici bi se mogla donjeti i zakonska regulativa koja bi omogućila povezivanje informatičkih sustava EVP-a s IS-om sabora (sl. 3), čime bi se uloga eZastupnika svela na upućivanje prijedloga u saborsku proceduru.



Slika 3: tokovi podataka između informacijskih sustava (IS) sabora, IS eVoting providera (EVP), eZastupnika i eGlasača

eZastupnička lista. Ni najmanje ne očekujem da će odjednom svi zastupnici postati eZastupnici, što ne bi ni bilo dobro jer sustav treba uvoditi postepeno da se vidi kako funkcionira.

**Krešimir Šantek, dipl.ing
Zagreb, 25. veljače 2006.**

Reference:

1. Poslovnik Sabora RH – pročišćeni text, NN 175/2002